

Małgorzata Szabaciuk

Bezpieczeństwo i ochrona zasobu archiwalnego na Ukrainie po 24 II 2022 r. – problem cyfryzacji

Abstrakt

Inwazja Rosji na Ukrainę, która rozpoczęła się 24 II 2022 r., wykracza poza wymiar czysto militarny, przejawiając się jako systematyczna kampania wymierzona w ukraińską tożsamość kulturową i dziedzictwo dokumentacyjne. Działania te wpisują się w historyczne już praktyki imperialne, mające na celu negację odrębności Ukrainy. W tym kontekście ochrona narodowego zasobu archiwalnego, liczącego ok. 100 mln jednostek i rozproszonego w sieci archiwalnej obejmującej archiwa centralne, obwodowe, rejonowe oraz miejskie, stała się jednym z kluczowych priorytetów. Bezpieczeństwo zbiorów zapewniane jest poprzez kompleksowe działania, w tym ewakuację materiałów z terenów walk, ich fizyczne zabezpieczanie przed atakami oraz intensywną digitalizację, koordynowaną przez Państwową Służbę Archiwalną Ukrainy pod kierunkiem Anatolija Chromowa i realizowaną we współpracy z partnerami międzynarodowymi.

W procesie tym Ukraina korzysta z doświadczeń zagranicznych, w tym polskich archiwów, które znacząco przyspieszyły cyfryzację w okresie pandemii covid-19. Przykładowo, portal „szukajwarchiwach.pl” udostępnia obecnie 79 mln skanów, podczas gdy ukraiński Międzyarchiwalny Portal Wyszukiawczy zgromadził dotąd informacje o 10 mln kopii cyfrowych, koncentrując się w szczególności na materiale historycznym i genealogicznym, często niedostępnym w fizycznej postaci.

Współczesny ukraiński system archiwalny, kształtowany od 1991 r. w opozycji do sowieckiego modelu centralistycznego, budowany jest na fundamencie ustawy o narodowym zasobie archiwalnym z 1993 r., nowelizowanej w latach 2019 i 2024 w odpowiedzi na wyzwania cyfryzacji i wojny. Kluczowe dokumenty strategiczne, takie jak reforma zarządu państwowego Ukrainy (2021) oraz Strategia

ochrony dziedzictwa dokumentacyjnego do 2027 r., integrują proces digitalizacji z programem „Dii. Digital State”, umożliwiając m.in. archiwizację dokumentacji *born-digital* za pośrednictwem platformy Dyplomatyczny earchive. Międzynarodowa współpraca z organizacjami takimi jak FamilySearch czy ALIPH pozwala na przyspieszenie prac, co ilustruje przykład lwowskiego Centralnego Państwowego Archiwum Historycznego (TsDIAL). Stosując model hybrydowy, archiwum to publikuje na platformie ARCHIUM ponad 40 tys. skanów miesięcznie (głównie książek metrykalnych), korzystając przy tym ze wsparcia sprzętowego z USA i Japonii. Analogicznie, Państwowe Archiwum Obwodu Lwowskiego digitalizuje akta miejskie z lat 1919-1939 dzięki finansowaniu ALIPH. W tych warunkach digitalizacja okazuje się najskuteczniejszą metodą ochrony narodowej tożsamości, przenosząc dziedzictwo dokumentacyjne do sfery cyfrowej i gwarantując jego przetrwanie dla przyszłych pokoleń w obliczu trwającej agresji.

Słowa kluczowe: zasób archiwalny, archiwistyka, cyberzagrożenia, digitalizacja, Ukraina, zarządzanie bezpieczeństwem informacji, Archiwa Państwowe, dokumentacja, transformacja cyfrowa

Wstęp

Inwazja Rosji na Ukrainę ma charakter nie tylko militarny, ale i głęboko cywilizacyjny. Jednym z jej fundamentalnych celów jest systematyczne niszczenie ukraińskiej tożsamości, co stanowi kontynuację wielowiekowej polityki imperialnej, zmierzającej do wymazania Ukrainy z kulturowej mapy Europy. Natalia Koczan z Instytutu Studiów Politycznych i Etnicznych Narodowej Ukraińskiej Akademii Nauk podkreśla, że celem rosyjskiej agresji jest zniszczenie ukraińskiej państwowości, której fundament stanowi odrębna kultura. Masowe niszczenie zabytków, grabieże muzeów i palenie książek to elementy wojny symbolicznej, mającej na celu zmianę narracji historycznej. Analogiczne działania sowieckie Rafał Lemkin określił mianem ludobójstwa, stawiając je w jednym rzędzie z Wielkim Głodem. Z tego względu obrona ukraińskiego dziedzictwa kulturowego jest obecnie priorytetem Ukrainy, która walczy o swoją suwerenność i odrębną tożsamość państwową¹.

Bezpieczeństwo zasobu archiwalnego po pełnoskalowej agresji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę jest elementem tych zabiegów i stało się jednym z priorytetów ukraińskich archiwów. Obecnie sieć archiwów Ukrainy składa się z siedmiu archiwów centralnych, 24 archiwów obwodowych, 487 archiwów rejonowych

¹ Н. Кочан, *Російсько-українська війна і націоналізація церковно-релігійного символічного простору: контекстуалізація, проблематизація, інтерпретація*, Київ 2024, s. 8-16.

i 153 archiwów miejskich². W całej sieci archiwalnej zgromadzono ok. 100 mln jednostek archiwalnych. Po 24 II 2022 r. zabezpieczenie zasobu archiwalnego to przede wszystkim umieszczenie dokumentów w bezpiecznych miejscach, gdzie nie będą narażone na skutki ataków powietrznych, ewentualnie ewakuacja ich z miejscowości przyfrontowych, które są zagrożone przez Rosjan. Specyficzną formą ochrony ukraińskiego dziedzictwa kulturowego, w tym m.in. archiwów państwowych, jest digitalizacja dokumentów archiwalnych oraz ich udostępnianie w formie elektronicznej. Szef Państwowej Służby Archiwalnej Ukrainy (Державної архівної служби України, DASU) Anatolij Chromow jest wielkim zwolennikiem cyfryzacji i współpracy z międzynarodowymi partnerami, aby jak najwięcej zasobu archiwalnego było zabezpieczone poprzez digitalizację oraz szybkie udostępnianie³.

Instytucje archiwalne z Ukrainy opracowując swoje strategie cyfryzacji, czerpią z doświadczeń zagranicznych. Władze Polski oraz polskie archiwa państwowe, wraz z Naczelną Dyrekcją Archiwów Państwowych, oferują szeroko zakrojoną pomoc w tym zakresie. Od lat ma miejsce wymiana dobrych praktyk w ramach konferencji czy staży pracowników. Na Ukrainę trafia też wsparcie w ramach pomocy rozwojowej. Po pełnoskalowej agresji miało ono szerszy charakter i nie ograniczało się wyłącznie do pomocy trafiającej do instytucji czy jej pracowników⁴.

Duże zaawansowanie polskich archiwów odnośnie do digitalizacji zasobu łączy się z bogatym doświadczeniem zyskanym w konsekwencji wyzwań jakie niosła ze sobą pandemia covid-19, która znacznie przyspieszyła tego typu działalność. Podobnie rzecz się miała z archiwami ukraińskimi, które rozszerzyły ofertę dostępnych archiwaliów cyfrowych, chociaż nie na taką skalę, ze względu na ograniczony dostęp do wsparcia finansowego z Unii Europejskiej. W Polsce od 2009 r. działa dedykowany do udostępniania zdigitalizowanych archiwaliów portal „szukajwarchiwach.pl”. Umożliwia on bezpłatny dostęp do cyfrowej wersji dokumentów archiwalnych i w jego ramach można przeglądać ok. 79 mln skanów i materiałów (np. fotografii)⁵.

Ukraiński odpowiednik polskiego serwisu uruchomiono w 2022 r. pod nazwą Międzyarchiwalny Portal Wyszukiwawczy (Міжархівний пошуковий портал, MPP). W ramach tego projektu zgromadzono 10 mln skanów dokumentów

² Л. Одинока, Р. Романовський, *Інформаційно-бібліографічна діяльність УНДІАСД, „Студії з архівної справи та документознавства”* 2004, nr 12, s. 34-35.

³ „РФ визнає секрети СРСР державною таємницею сучасної країни” — голова Державної архівної служби Хромов, Українське Радіо, <https://ukr.radio/news.html?newsID=99265> (27 IX 2025).

⁴ *Prezes Państwowej Służby Archiwalnej Ukrainy: jesteśmy bardzo wdzięczni Polakom za przekazywanie doświadczenia i pomocy*, <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C1582846%2Cprezes-panstwowej-sluzby-archiwalnej-ukrainy-jestesmy-bardzo-wdzieczni> (10 X 2025).

⁵ Portal „Szukaj w archiwach”, <https://www.szukajwarchiwach.gov.pl> (30 IX 2025).

(stan na X 2024 r.)⁶. Jednak nie są to wszystkie wykonane skany. Według słów szefa DASU Anatolija Chromowa w 2023 r. Ukrainie udało się wykonać 21 mln skanów, a w 2024 r. zaplanowała wykonanie 30 mln skanów, co czyni ją liderem pod względem digitalizacji w skali globalnej. Przy czym całość programu była wykonana za środki partnerów zagranicznych, m.in. ze Stanów Zjednoczonych, Polski, Czech, Rumunii, Grecji itd. W sumie pomoc za ostatnie 5 lat wynosiła ok. 12 mln USD⁷.

MPP umożliwia orientację na temat zeskanowanych dokumentów w poszczególnych archiwach. Natomiast na stronach określonych placówek archiwalnych – zarówno centralnych, jak i obwodowych – można znaleźć sekcję e-archiwum, gdzie publikowane są dokumenty o znaczeniu historycznym lub takie, które ze względu na zły stan zachowania nie mogą być udostępniane użytkownikom w formie fizycznej. Są to też najczęściej poszukiwane materiały wykorzystywane w badaniach genealogicznych, przede wszystkim księgi metrykalne.

Warto zauważyć, że za cyfryzacją zasobów archiwalnych w Polsce i na Ukrainie stoją obecnie różne przesłanki. W Polsce działania te wynikają głównie z konieczności ograniczenia bezpośredniego dostępu do dokumentacji najbardziej wartościowej i najczęściej używanej, co ma na celu zminimalizowanie fizycznego kontaktu z tradycyjnymi nośnikami, takimi jak papier czy pergamin. Na Ukrainie natomiast kluczowym celem jest ochrona dziedzictwa kulturowego, które jest narażone na zniszczenie w wyniku działań wojennych Rosji. W efekcie archiwa obu państw coraz bardziej przenoszą swoją działalność do przestrzeni cyfrowej.

Archiwa ukraińskie wobec transformacji cyfrowej

Rozwój archiwów na Ukrainie w XX w. był silnie powiązany z polityką władz ZSRR, które dążyły do centralizacji zasobów dokumentacyjnych. Warto podkreślić, że archiwa stanowiły wówczas także narzędzie propagandy państwowej. Z tego powodu masowo brakowano dokumentację sprzeczną z ideologią komunistyczną. Podejmowane od 1991 r. działania samych Ukraińców zmierzały do stworzenia własnego systemu archiwalnego, w celu zabezpieczenia ukraińskiego dziedzictwa kulturowego, co pozwoliło na zachowanie przynajmniej części historycznych dokumentów⁸.

⁶ В інформаційному ресурсі „Міжархівний пошуковий портал” доступні понад 10 млн сканкопій документів, <https://www.kmu.gov.ua/news/v-informatsiinomu-resursi-mizharkhivnyi-poshukovyi-portal-dostupni-ponad-10-mln-skankopii-dokumentiv> (5 X 2025).

⁷ Виступ Голови Укрдержархіву А. Хромова на презентації ініціатив зі збереження Культурної Спащини, <https://www.youtube.com/watch?v=gzOPmUW85aY> (25 IX 2025).

⁸ І. Матяш, *Архівні реформи в Україні: історія, проекти, виклики сьогодення*, „Archeion” 2022, t. CXXXIII, s. 125-166.

Współczesny system archiwalny Ukrainy dynamicznie rozwija się, wdrażając nowe narzędzia służące do opracowania i udostępniania materiałów archiwalnych użytkownikom. Kluczową instytucją w tym procesie jest DASU⁹, która podlega Ministerstwu Sprawiedliwości i odpowiada za koordynację działań całej sieci archiwalnej. Placówki archiwalne aktywnie wykorzystują nowe technologie, m.in. wdrażając program cyfryzacji administracji publicznej realizowany przez Ministerstwo Transformacji Cyfrowej Ukrainy w ramach strategii „Diia. Digital State”. Celem tego projektu jest przeniesienie usług publicznych i dokumentów do sfery cyfrowej, co ułatwi obywatelom kontakt z państwem, ograniczy użycie papieru oraz zwiększy efektywność administracji publicznej¹⁰.

Podstawowym aktem prawnym regulującym kwestie zasobu archiwalnego na Ukrainie jest ustawa o narodowym zasobie archiwalnym i instytucjach archiwalnych, przyjęta 24 XII 1993 r. Ustawa ta zdefiniowała ramy funkcjonowania systemu archiwów państwowych oraz wprowadziła pojęcie narodowego zasobu archiwalnego. W 2019 r. miała miejsce znacząca jej nowelizacja, aby dostosować przepisy do wyzwań współczesności, takich jak cyfryzacja i potrzeba powszechnego dostępu do informacji. Działania te pokazują, że ukraińskie władze archiwalne wychodziły naprzeciw potrzebom nowoczesnego społeczeństwa, wdrażając szeroko zakrojone projekty digitalizacji i udostępniania zbiorów. Ostatnia nowelizacja ustawy, uchwalona w 2024 r., bezpośrednio odpowiada na wyzwania związane z trwającą wojną. Jej celem jest zapewnienie najlepszej możliwej ochrony ukraińskiego dziedzictwa narodowego, przy jednoczesnym uwzględnieniu praw obywateli do dostępu do archiwów¹¹.

Kluczowe znaczenie z punktu widzenia zachowania dziedzictwa kulturowego Ukrainy oraz kształtowania jej zasobu archiwalnego mają również dwie przyjęte strategie państwowe. Pierwsza z nich, tj. Strategia reformowania zarządu państwowego Ukrainy została uchwalona jeszcze w 2021 r. Określała ona priorytety rozwoju archiwów w latach 2022-2025, a jej nadrzędnym celem była modernizacja archiwów, co wpisywało się w szerszą reformę państwa w kierunku podmiotu usługowego i cyfrowego. Działania te, oparte na standardach europejskich, zmierzały do stworzenia praktycznych i przyjaznych procedur administracyjnych dla obywateli i przedsiębiorstw¹². Natomiast 24 XII 2024 r., w 31. rocznicę uchwalenia ustawy archiwalnej, Gabinet Ministrów Ukrainy zatwierdził Strategię ochrony

⁹ Державна архівна служба України, <https://archives.gov.ua/ua/> (29 IX 2025).

¹⁰ Diia. Digital State, <https://expo.diia.gov.ua/> (29 IX 2025).

¹¹ Закон України Про Національний архівний фонд та архівні установи, „Відомості Верховної Ради України” 1994, № 15, ст. 86, <https://zakon.rada.gov.ua/go/3814-12> (29 IX 2025).

¹² Уряд схвалив Стратегію реформування державного управління України до 2025 року, <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-zatverdiv-strategiyu-reformuvannya-derzhavnogo-upravlinnya-ukrayini-do-2025-roku> (25 IX 2025).

dziedzictwa dokumentacyjnego do 2027 r. Dokument ten ma na celu wspieranie działań zmierzających do ochrony tożsamości narodowej poprzez zabezpieczenie kluczowych dokumentów archiwalnych. W procesie jej opracowania uczestniczyło szerokie grono ekspertów, w tym pracownicy instytucji naukowych i archiwalnych, uczelni wyższych oraz przedstawiciele społeczeństwa obywatelskiego¹³.

Przepisy umożliwiające digitalizację zasobu, udostępnianie dokumentów oraz tworzenie elektronicznych repozytoriów, pierwotnie regulowane były rozporządzeniami do ustawy archiwalnej z 1993 r. Istotne znaczenie mają także normy prawne dotyczące dokumentów elektronicznych oraz informacji publicznej. W 2003 r. przyjęto kluczową w tym kontekście ustawę o dokumentach elektronicznych i elektronicznym obiegu dokumentów¹⁴, która stworzyła ramy prawne dla uznawania dokumentów w postaci cyfrowej za równoważne pod względem wartości dowodowej dokumentom papierowym. Z archiwalnego punktu widzenia szczególnie istotne są zapisy odnoszące się do długotrwałego przechowywania dokumentów elektronicznych, zapewnienia ich integralności, a przede wszystkim dostępności, ponieważ udostępnianie materiałów stanowi jedno z kluczowych zadań archiwów. To właśnie w tej ustawie określono, że dokument elektroniczny przeznaczony do archiwizacji musi spełniać określone wymogi, w tym umożliwiać odczytanie zawartych w nim informacji w przyszłości czy odtworzenia go w formie oryginalnej wraz z metadanymi, takimi jak data wysłania i otrzymania¹⁵. Warto zaznaczyć, że system archiwów państwowych Ukrainy rozpatruje rocznie do 500 tys. wniosków o udostępnienie dokumentacji archiwalnej, z czego aż 70% stanowią zapytania od obywateli dotyczące przede wszystkim dokumentów niezbędnych do uzyskania emerytury lub innych świadczeń socjalnych¹⁶. Cyfryzacja byłaby w stanie znacząco usprawnić proces udostępniania tych dokumentów osobom zainteresowanym.

Ważnym uzupełnieniem wyżej wymienionych przepisów była przyjęta w 2015 r. ustawa o dostępie do archiwów organów represyjnych komunistycznego reżimu totalitarnego z lat 1917-1991¹⁷. To właśnie ta ustawa otworzyła szeroki dostęp do archiwów sowieckich służb bezpieczeństwa. Na jej podstawie przekazano również akta Ukraińskiemu Instytutowi Pamięci Narodowej¹⁸.

¹³ Уряд схвалив Стратегію захисту документальної спадщини, <https://fact-news.com.ua/uryad-shvalyv-stratehiyu-zahystu-dokumentalnoi-spadschyny> (25 IX 2025).

¹⁴ Закон України про електронні документи та електронний документообіг, „Відомості Верховної Ради України” 2003, № 36, ст. 275, <https://zakon.rada.gov.ua/go/851-15> (24 IX 2025).

¹⁵ Електронні архіви в Україні: як держава планує зберігати електронні документи, <https://vchasno.ua/elektronni-arhivy-ukrainy/> (22 IX 2025).

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років, „Відомості Верховної Ради” 2015, № 26, ст. 218, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/316-19/card6> (22 IX 2025).

¹⁸ Український інститут національної пам’яті, <https://uinp.gov.ua> (21 IX 2025).

Kwestią zarządzania dokumentacją zajmowały się również poszczególne resorty. Przykładowo Ministerstwo Sprawiedliwości Ukrainy wydało szczegółowe rozporządzenia regulujące proces przekazywania dokumentów elektronicznych do archiwów oraz digitalizacji materiałów papierowych. W zarządzeniu Ministra Sprawiedliwości nr 1886/5 z 11 XI 2014 r.¹⁹ ustalono procedury postępowania z dokumentami elektronicznymi w kancelarii i archiwum zakładowym, a także sposób ich przygotowania do przekazania na wieczyste przechowywanie do archiwów państwowych. Kolejne zarządzenie Ministerstwa Sprawiedliwości nr 4555/5 z 30 XII 2020 r. wprowadziło formalny „Tryb przyjmowania i przekazywania dokumentów elektronicznych narodowego zasobu archiwalnego do stałego przechowywania”, który szczegółowo określa ścieżkę postępowania i wymagania obowiązujące przy przyjmowaniu dokumentacji elektronicznej przez archiwa państwowe²⁰.

W momencie wybuchu wojny w 2022 r. Ukraina była przygotowana na kompleksową archiwizację elektroniczną, kładąc szczególny nacisk na zabezpieczenie zasobu archiwalnego poprzez digitalizację. Polityka ochrony dokumentacji Ukrainy, oparta na jej maksymalnej cyfryzacji, zakłada budowę całej infrastruktury służącej do archiwizacji dokumentów powstających od razu w wersji elektronicznej, tzw. *born-digital*. Realizuje to również projekt e-Archive, wdrażany przez DASU we współpracy z Ministerstwem Spraw Zagranicznych. To elektroniczne archiwum państwowe przeznaczone jest do długoterminowego przechowywania dokumentacji wchodzącej w skład narodowego zasobu archiwalnego. Platforma Dyplomatyczny eArchive (Дипломатичний еАрхів) automatyzuje proces przyjmowania i ewidencjonowania dokumentów elektronicznych²¹. Projekt ten można porównać do polskiego Archiwum Dokumentów Elektronicznych, które również przejmuje dokumentację od podmiotów publicznych oraz osób prywatnych²².

Należy zaznaczyć, że wraz z wybuchem wojny stało się oczywiste, iż zabezpieczenie dokumentacji poprzez jej digitalizację i udostępnianie w formie cyfrowej jest najskuteczniejszą i najbezpieczniejszą metodą²³. Co więcej, w całej polityce państwowej nastąpiło przesunięcie akcentów – digitalizacja archiwów została

¹⁹ *Наказ про затвердження Порядку роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання*, 11 XI 2014, № 1886/5, <https://zakon.rada.gov.ua/go/z1421-14> (24 IX 2025).

²⁰ *Наказ про затвердження Порядку приймання-передавання електронних документів Національного архівного фонду на постійне зберігання*, 30 XII 2020, № 4555/5, <https://zakon.rada.gov.ua/go/z1317-20> (29 IX 2025).

²¹ Platforma elektronicznych dokumentów Ministerstwa Spraw Zagranicznych Ukrainy. Дипломатичний еАрхів, <https://earchive.mfa.gov.ua> (24 IX 2025).

²² Celem projektu Archiwum Dokumentów Elektronicznych jest umożliwienie przekazywania materiałów archiwalnych, które mają postać elektroniczną przez podmioty bądź osoby prywatne, <https://ade.gov.pl/web/ade-pub/strona-glowna> (24 IX 2025).

²³ *Електронні архіви в Україні...*

ujęta jako element ochrony dziedzictwa narodowego i tożsamości w obliczu zagrożeń wojennych, nie tylko budowania nowoczesnego państwa²⁴.

Działania Ukrainy na rzecz unowocześnienia procesu zabezpieczania i digitalizacji dokumentacji archiwalnej wspierane są również przez instytucje międzynarodowe. Międzynarodowa Rada Archiwów (International Council on Archives) oraz Międzynarodowy Sojusz na rzecz Ochrony Dziedzictwa na Obszarach Konfliktów (International Alliance for the Protection of Heritage in Conflict Areas, ALIPH) opracowały w 2024 r. „Practical Guide to Emergency Digitization of Paper-Based Archival Heritage” autorstwa Andrew Chernevycha i Amiry Sadik Aly. Publikacja powstała w ścisłej współpracy z ukraińskimi partnerami, zwłaszcza z DASU oraz archiwami w Czernihowie i Chersoniu²⁵.

Innym przykładem współpracy międzynarodowej jest memorandum podpisane już w VI 2020 r. przez DASU z FamilySearch International (USA) – światową organizacją genealogiczną. Celem porozumienia jest digitalizacja materiałów archiwalnych o charakterze metrykalnym i genealogicznym. W oparciu o nie, po wybuchu pełnoskalowej wojny w 2022 r., przeprowadzono szeroko zakrojoną digitalizację w Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym we Lwowie. Akcja objęła m.in. książki metrykalne różnych wyznań, akta migracyjne, dokumentację szkół oraz inwentarze majątków ziemskich. Zaplanowany na lata 2022-2025 program przewiduje wykonanie kopii cyfrowych dla ponad 41 tys. jednostek archiwalnych. W ramach współpracy FamilySearch zapewnia sprzęt oraz operatorów odpowiedzialnych za skanowanie, podczas gdy strona ukraińska identyfikuje materiały przeznaczone do digitalizacji i udostępnia niezbędną przestrzeń. Zdigitalizowane dokumenty będą służyć zarówno ukraińskiemu archiwum, jak i trafią do bazy danych FamilySearch, z której korzystają genealogi z całego świata²⁶.

Należy również podkreślić, że ukraińskie władze podejmują starania w celu dostosowania krajowych przepisów archiwalnych do standardów Unii Europejskiej, w szczególności w obszarze bezpieczeństwa informacji²⁷. W tym kontekście

²⁴ W wywiadzie z 5 IX 2024 r. przewodniczący Państwowej Służby Archiwalnej Ukrainy Anatolij Chromow mówił o tym, że na etapie integracji archiwów ukraińskich ważne jest zachowanie potencjału informacyjnego, tak aby zapewnić jak najlepszą ochronę dziedzictwa kulturowego. Zob. *Виступ Голови Укрдержархіву...*

²⁵ Podręcznik został opracowany w języku angielskim i został oczywiście też przetłumaczony na język ukraiński. Jest to niezwykle ważna publikacja, jeśli chodzi o zabezpieczanie dokumentacji w czasie wojny. Zob. *Practical Guide to Emergency Digitization of Paper-Based Archival Heritage*, <https://www.ica.org/fr/resource/guide-pratique-pour-la-numerisation-durgence-du-patrimoine-archivistique-sur-support-papier/> (25 IX 2025).

²⁶ Strona Państwowej Służby Archiwalnej Ukrainy. Program digitalizacji przeznaczony jest na lata 2022-2025, <https://archives.gov.ua/ua/2022/08/18/масштабне-оцифрування-документів-ст-2/> (25 IX 2025).

²⁷ *Реалізація законодавства з питань архівної справи та діловодства*, <https://pdp.nacs.gov.ua/courses/realizatsiia-zakonodavstva-z-pytan-arkhivnoi-spravy-ta-dilovodstva> (25 IX 2025).

istotne jest, że archiwa stanowią element infrastruktury krytycznej, gdyż przechowywane w nich zbiory mogą stać się przedmiotem ataków hakerskich, prowadzących do działań dezinformacyjnych. Unijne regulacje, takie jak RODO²⁸ czy dyrektywa NIS2²⁹ wyznaczają ramy prawne dla ochrony danych. Zabezpieczenie cyfrowych archiwów to złożone zadanie, wymagające koordynacji na płaszczyźnie organizacyjnej i prawnej. Wdrażanie zaawansowanych środków ochrony, regularne tworzenie kopii zapasowych oraz ścisła kontrola dostępu są kluczowe dla skutecznego zabezpieczenia tych zasobów.

Archiwa we Lwowie jako przykład digitalizacji zasobu archiwalnego

Centralne Państwowe Archiwum Historyczne Ukrainy we Lwowie (Центральний державний історичний архів України, м. Львів, TsDIAL) jest jedną z najważniejszych instytucji archiwalnych na Ukrainie, przechowującą zasób archiwalny od XII w.³⁰. Należy podkreślić, że TsDIAL przywiązuje obecnie ogromną wagę do digitalizacji zasobu archiwalnego i jest jedną z najbardziej zaawansowanych instytucji państwowych w tym zakresie. Podejmując działania w tym kierunku, wdraża tzw. model hybrydowy cyfryzacji, który łączy proces digitalizacji z współpracą międzynarodową, co jest obecnie charakterystyczne dla ukraińskich archiwów, szczególnie w czasie wojny. Władze archiwalne starają się maksymalizować postępy, mimo ograniczonych zasobów własnych. Warto podkreślić, że archiwum rozwija stworzoną przez siebie platformę cyfrową Archium, na której systematycznie publikuje cyfrowe kopie materiałów. Skala tych działań jest duża – w ciągu miesiąca na platformę trafia ok. 500 jednostek archiwalnych, co przekłada się na ponad 40 tys. skanów. Udostępnia się tam głównie skany ksiąg metrykalnych oraz opisy zespołów (inventarze) z wyszukiwaniem pełnotekstowym, co ułatwia kwerendy³¹.

²⁸ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z 27 IV 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych), Dz. Urz. UE, L 119 z 4 V 2016, s. 1-88.

²⁹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2022/2555 z 14 XII 2022 r. w sprawie środków na rzecz wysokiego wspólnego poziomu cyberbezpieczeństwa na terytorium Unii, zmieniająca rozporządzenie (UE) nr 910/2014 oraz dyrektywę (UE) 2018/1972 i uchylająca dyrektywę (UE) 2016/1148 (dyrektywa NIS2), Dz. Urz. UE, L 333 z 27 XII 2022, s. 80-152.

³⁰ Центральний державний історичний архів України, <https://tsdial.archives.gov.ua/> (22 IX 2025).

³¹ *The Lviv archive has uploaded half a million copies of unique historical documents to the Internet*, <https://odessa-journal.com/the-lviv-archive-has-uploaded-half-a-million-copies-of-unique-historical-documents-to-the-internet> (25 IX 2025).

Co warto podkreślić, TsDIAL korzysta z różnorodnych form wsparcia międzynarodowego. W przeszłości m.in. organizacja JewishGen oraz Muzeum Dziedzictwa Żydowskiego w Nowym Jorku przekazały archiwum bezkontaktowy skaner książkowy. W 2023 r. archiwum otrzymało unikalną pomoc z Japonii w postaci pięciu rodzajów specjalnego papieru konserwatorskiego³², co przyspieszyło prace związane z zabezpieczeniem materiałów archiwalnych, niezbędnych przed digitalizacją.

Dobór materiałów do digitalizacji w TsDIAL podyktowany jest przede wszystkim dwoma czynnikami: dużym zainteresowaniem użytkowników określonymi materiałami oraz potrzebą ochrony konserwatorskiej cennych lub zagrożonych dokumentów. Najliczniej digitalizowaną grupą materiałów są księgi metrykalne parafii grekokatolickich, rzymskokatolickich i prawosławnych oraz dokumenty gmin żydowskich. Zawierają one dane o urodzeniach, małżeństwach i zgonach od końca XVII do połowy XX w. i cieszą się ogromną popularnością wśród badaczy genealogii³³.

Sam proces przenoszenia na postać cyfrową jest złożony. Archiwum wykorzystuje m.in. wspomniane nowoczesne skanery bezkontaktowe oraz w ramach współpracy z FamilySearch profesjonalne aparaty cyfrowe. Nowoczesne technologie umożliwiają kalibrację obrazu i jego wyrównanie na komputerze. Po zeskanowaniu kopie elektroniczne poddawane są obróbce cyfrowej, w tym weryfikacji, renumeracji skanów i sortowaniu, co ułatwia ich udostępnianie. Materiały zdigitalizowane trafiają na wewnętrzną platformę Archiwum, natomiast te powstałe w współpracy z FamilySearch są dostępne na ich portalu. W sumie opublikowano ponad 500 tys. skanów³⁴.

Należy zaznaczyć, że dostępne materiały źródłowe, opisujące procedury i sprzęt wykorzystywany w procesie digitalizacji, nie dostarczają szczegółowych informacji na temat przyjętych przez TsDIAL standardów technicznych digitalizacji, takich jak stosowanie np. ISAD(G) czy Dublin Core, formaty plików do archiwizacji długoterminowej czy docelowe rozdzielczości skanowania. Brak danych utrudnia pełną ocenę prowadzonych działań przez tę placówkę.

Kolejnym przykładem lwowskich archiwów wdrażających strategię digitalizacji jest Państwowe Archiwum Obwodu Lwowskiego (Державний архів Львівської області, DALO), które pełni funkcję archiwum regionalnego dla obwodu lwowskiego. Jego zasób różni się od zbiorów TsDIAL i zawiera dokumenty z okresu od XVIII do XXI w. Co ważne, są to również materiały archiwalne z okresu ZSRR, akty administracji lokalnej, organizacji społecznych, dokumentacji przedsiębiorstw, dokumenty dotyczące okresu II wojny światowej, w tym akty stanu cywilnego³⁵.

³² Więcej informacji na stronie głównej Archiwum, <https://tsdial.archives.gov.ua/> (25 IX 2025).

³³ *The strong efforts to post archive records online continue throughout Ukraine*, <https://lostrussianfamily.wordpress.com/category/digitizing-efforts-in-ukraine/> (11 IX 2025).

³⁴ *The Lviv archive...*

³⁵ Державний архів Львівської області, <https://archivelviv.gov.ua> (19 IX 2025).

Tak samo jak TsDIAL, DALO aktywnie korzysta ze wsparcia międzynarodowych partnerów w celu przyspieszenia digitalizacji swoich zasobów. W 2023 r. rozpoczęło, dzięki finansowaniu z Międzynarodowego Sojuszu na rzecz Ochrony Dziedzictwa na Obszarach Konfliktów, projekt digitalizacji o wartości blisko 27 tys. USD, który obejmuje wykonanie kopii cyfrowych akt Magistratu królewskiego stołecznego miasta Lwowa z lat 1919-1939. Projekt obejmuje digitalizację 150 tys. kart z 74 tys. spraw, głównie plany architektoniczne budynków przebudowywanych lub restaurowanych w tym okresie. Materiały te są niezwykle istotne dla współczesnych prac konserwatorskich przy zabytkach architektury Lwowa i cieszą się dużym zainteresowaniem architektów. W ramach współpracy ALIPH zapewniło archiwum dwa zautomatyzowane stanowiska pracy, wyposażone w sprzęt komputerowy i podstawowy skaner książkowy, co ma znacząco przyspieszyć proces. ALIPH dostarczyło również specjalne materiały do konserwacji i przechowywania dokumentów. Co warto podkreślić, zdigitalizowane materiały mają być w przyszłości dostępne na oficjalnym portalu cyfrowym DALO³⁶. Należy pamiętać, że MPP pełni głównie funkcję informacyjną i nie zapewnia bezpośredniego dostępu do zeskanowanych obrazów³⁷.

Działania digitalizacyjne i zabezpieczające we Lwowie nie ograniczają się jedynie do archiwów państwowych. Istotny wkład wnoszą również inne instytucje, takie jak uczelnie wyższe czy ośrodki badawcze, które często koncentrują się na zachowaniu specyficznych rodzajów dziedzictwa lub wdrażają programy pilotażowe związane z nowymi technologiami cyfrowymi³⁸. Warto przywołać przykład Narodowego Uniwersytetu „Politechnika Lwowska”, który podjął inicjatywę w zakresie zabezpieczenia własnych zasobów archiwalnych, szczególnie w aspekcie dziedzictwa naukowego i archiwalnego³⁹. Warto też wspomnieć o Lwowskim Centrum Historii Miejskiej (Центр міської історії), które jest niezależną instytucją badawczą we Lwowie. Centrum realizuje kilka znaczących projektów cyfrowych, które uzupełniają ofertę archiwów państwowych, koncentrując się na materiałach wizualnych, audiowizualnych i historii mówionej, często pomijanych w tradycyjnych zbiorach⁴⁰.

³⁶ Державний архів Львівської області оцифрує 150 000 аркушів одного з фондів, <https://photo-lviv.in.ua/derzhavnyy-arkhiv-lvivskoi-oblasti-otsyfruiue-150-000-arkushiv-odnoho-z-fondiv/> (25 IX 2025).

³⁷ Державна архівна служба України, <https://archives.gov.ua/ua/> (19 IX 2025).

³⁸ М. Comova, Т. Bilushchak, А. Petrushka, Z. Myna, *Consolidated Information Resource of University Archives of Lviv Polytechnic as a Research Platform of Scientific Heritage*, [w:] *Historical and Cultural Memory: Project Implementation Methodology*, Lviv 2023, s. 1-21.

³⁹ Національний університет „Львівська політехніка”, <https://lpnu.ua/en> (29 IX 2025).

⁴⁰ Центр міської історії, <https://www.lvivcenter.org/en/> (19 IX 2025).

Zakończenie

Analiza ochrony ukraińskich archiwów po 24 II 2022 r. pokazuje, jak bardzo wojna wpłynęła na zarządzanie dziedzictwem kulturowym. Szczególną rolę odegrały tutaj procesy cyfryzacji. Agresja Federacji Rosyjskiej zagroziła materialnemu istnieniu archiwów na skutek ataków lotniczych, grabieży oraz dewastacji, jednocześnie uwypuklając konieczność adaptacji do nowych warunków, w których transformacja cyfrowa stała się nie tylko narzędziem modernizacji, lecz także mechanizmem obrony przed utratą tożsamości narodowej. Jak wykazano, ukraińskie archiwa, kierowane przez DASU, dokonały ewolucji od scentralizowanego modelu radzieckiego w kierunku systemu zorientowanego na ochronę i dostępność, wspieranego przez znowelizowane przepisy prawne (w tym ustawę o narodowym zasobie archiwalnym z 1993 r.) oraz strategię państwowe, takie jak Strategia ochrony dziedzictwa dokumentacyjnego do 2027 r. Działania te, inspirowane standardami europejskimi i wsparte współpracą międzynarodową – od FamilySearch po ALIPH – umożliwiły zdigitalizowanie milionów jednostek archiwalnych oraz utworzenie cyfrowych repozytoriów, które zabezpieczają zasób przed fizyczną anihilacją.

Wnioski z przeprowadzonej analizy mają charakter wieloaspektowy. Po pierwsze, cyfryzacja okazała się kluczowym mechanizmem ochrony w warunkach wojennych, umożliwiając nie tylko zabezpieczenie dokumentów, lecz także ich sprawne udostępnianie, co ma istotne znaczenie dla badań genealogicznych, realizacji świadczeń socjalnych oraz kształtowania narracji historycznej. Przykłady archiwów lwowskich, takich jak TsDIAL oraz DALO, ilustrują hybrydowy model funkcjonowania, łączący zasoby lokalne z międzynarodowym wsparciem technicznym i finansowym, co pozwoliło na digitalizację materiałów wrażliwych – w tym ksiąg metrykalnych i planów architektonicznych – pomimo ograniczeń budżetowych i zagrożeń militarnych. Po drugie, wyzwania związane z cyberzagrożeniami, brakiem ujednoczonych standardów technicznych (np. w zakresie formatów plików i metadanych) oraz koniecznością równoważenia otwartości i bezpieczeństwa danych wskazują, że transformacja cyfrowa nie jest procesem pozbawionym ryzyka. Ataki hakerskie, potencjalne działania dezinformacyjne czy utrata integralności zbiorów wymagają wdrożenia zaawansowanych protokołów bezpieczeństwa, zgodnych z regulacjami unijnymi, takimi jak RODO czy dyrektywa NIS2, co Ukraina stopniowo realizuje w kontekście aspiracji integracyjnych z Unią Europejską.

Największym wyzwaniem dla archiwów ukraińskich pozostaje zachowanie równowagi między dostępnością a bezpieczeństwem. Rosnące oczekiwania wobec otwartości zasobu archiwalnego (Open Data, e-usługi) stoją w sprzeczności z koniecznością jego ochrony przed coraz bardziej wyrafinowanymi atakami cy-

bertetycznymi. Cyfryzacja archiwów w skali globalnej jest nieunikniona, ale łączy się z ogromnymi nakładami i wypracowaniem nowych procedur bezpieczeństwa. Jest jednak niezbędna, szczególnie w regionach świata dotkniętych konfliktami zbrojnymi, gdyż może pomóc zachować dla potomnych archiwa bezpowrotnie zniszczone w wyniku działań zbrojnych. W toku nowej fazy agresji Rosji na Ukrainę nie udało się ocalić zniszczonego przez Rosjan historycznego archiwum Służby Bezpieczeństwa Ukrainy w Czernihowie⁴¹. Dużym wyzwaniem było ocalenie zasobu archiwalnego Chersonia po zniszczeniu tamy na Zbiorniku Kachowskim. Dotychczasowe działania digitalizacyjne w archiwach Ukrainy przyniosły już znaczne rezultaty, ale jednocześnie napotkały na liczne wyzwania, zwłaszcza w kontekście trwającej od 2022 r. pełnoskalowej wojny. Tym niemniej cyfryzacja zasobu archiwalnego Ukrainy jest jednym z kluczowych sposobów ochrony ukraińskiego dziedzictwa narodowego.

Dalsza digitalizacja – w tym rozwój platform takich jak e-Archive oraz MPP – może nie tylko uchronić dziedzictwo dokumentacyjne przed zniszczeniem, lecz także wzmocnić suwerenność kulturową Ukrainy, zwiększając jej odporność na imperialne narracje. Ostatecznie, ochrona zasobu archiwalnego na Ukrainie stanowi metaforę szerszej walki o tożsamość narodową: w epoce cyfrowej, gdy konflikty przenoszą się także do sfery wirtualnej, archiwa przestają być wyłącznie depozytariuszami przeszłości, stając się aktywnymi bastionami w rywalizacji o przyszłość. Przykład Ukrainy dowodzi, iż w dobie kryzysów dziedzictwo kulturowe może przetrwać dzięki innowacjom, międzynarodowej solidarności oraz zdecydowanej woli zachowania pamięci zbiorowej.

Abstract

Małgorzata Szabaciuk

Security and Protection of the Archival Fond in Ukraine after 24 II 2022: The Challenge of Digitization

The Russian invasion of Ukraine, which began on 24 II 2022, extends beyond a purely military dimension, manifesting as a systematic campaign targeting Ukrainian cultural identity and documentary heritage. These actions are consistent with historical imperial practices aimed at negating Ukraine's distinct identity. In this context, the protection of the national archival fond, comprising

---

⁴¹ Zob. *Випалена пам'ять: у Чернігові росіяни знищили архів СБУ*, <https://holodomormuseum.org.ua/news/vypalena-pam-iat-u-chernihovi-rosiiany-znyshchily-arkhiv-sbu/> (22 IX 2025).

approximately 100 mln items and dispersed across a network of central, regional, district, and municipal archives, has become a key priority. The security of the collections is ensured through comprehensive measures, including the evacuation of materials from combat zones, their physical protection against attacks, and an intensive digitization campaign. This campaign is coordinated by the State Archival Service of Ukraine under the leadership of Anatolii Khromov and implemented in cooperation with international partners.

In this process, Ukraine draws on foreign expertise, including that of Polish archives, which significantly accelerated their digitization efforts during the covid-19 pandemic. For instance, the Polish portal „szukajwarchiwach.pl” currently provides access to 79 mln scans, whereas the Ukrainian Inter-Archival Search Portal has so far gathered information on 10 mln digital copies, with a particular focus on historical and genealogical materials that are often physically inaccessible.

The contemporary Ukrainian archival system, developed since 1991 in opposition to the Soviet centralist model, is built upon the foundation of the 1993 Law on the National Archival Fond. This law was amended in 2019 and 2024 to address the challenges of digitization and war. Key strategic documents, such as the reform of the state management of Ukraine (2021) and the Strategy for the Protection of Documentary Heritage until 2027, integrate the digitization process with the „Diiia. Digital State” program. This integration enables, among other things, the archiving of born-digital documentation via the diplomatic e-archive platform. International cooperation with organizations such as FamilySearch and ALIPH has accelerated these efforts, as exemplified by the case of the Lviv Central State Historical Archives (TsDIAL). Employing a hybrid model, this archive publishes over 40,000 scans per month (primarily of metric books) on the Archium platform, utilizing hardware support from the USA and Japan. Similarly, the State Archive of Lviv Oblast is digitizing municipal records from 1919-1939 with funding from ALIPH. Under these circumstances, digitization proves to be the most effective method for safeguarding national identity, transferring documentary heritage into the digital sphere and ensuring its preservation for future generations in the face of ongoing aggression.

Keywords: archival fond, archival science, cybersecurity threats, digitization, Ukraine, information security management, State Archives, documentation, digital transformation

References

- Comova, M., Bilushchak, T., Petrushka, A. & Myna, Z., *Consolidated Information Resource of University Archives of Lviv Polytechnic as a Research Platform of Scientific Heritage*, [in:] *Historical and Cultural Memory: Project Implementation Methodology*, Lviv 2023.
- Derzhavna arkhivna sluzhba Ukrainy, <https://archives.gov.ua/ua/>.
- Derzhavnyy arkhiv L'vivs'koyi oblasti otsyfruye 150 000 arkushiv odnoho z fondiv, <https://photo-lviv.in.ua/derzhavnyy-arkhiv-lvivskoi-oblasti-otsyfruie-150-000-arkushiv-odnoho-z-fondiv/>.
- Derzhavnyy arkhiv L'vivs'koyi oblasti, <https://archivelviv.gov.ua>.
- Diia. Digital State, <https://expo.diia.gov.ua/>.
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2022/2555 z 14 XII 2022 r. w sprawie środków na rzecz wysokiego wspólnego poziomu cyberbezpieczeństwa na terytorium Unii, zmieniająca rozporządzenie (UE) nr 910/2014 oraz dyrektywę (UE) 2018/1972 i uchylająca dyrektywę (UE) 2016/1148 (dyrektywa NIS2), Dz. Urz. UE, L 333 z 27 XII 2022.
- Dyplomatychnyy eArkhiv, <https://earchive.mfa.gov.ua>.
- Elektronni arkhivy v Ukraini: yak derzhava planuye zberihaty elektronni dokumenty, <https://vchasno.ua/elektronni-arhivy-ukrainy/>.
- Kochan, N., *Rosiy's'ko-ukrayins'ka viyna i natsionalizatsiya tserkovno-relihiynoho symbolichnoho prostoru: kontekstualizatsiya, problematyzatsiya, interpretatsiya*, Kyiv 2024.
- Matyash, I., *Arkhivni reformy v Ukraini: istoriya, proyekty, vyklyky s'ohodennya*, „Archeion” 2022, t. CXXIII.
- Nakaz pro zatverdzhennya Poryadku pryymannya-peredavannya elektronnykh dokumentiv Natsional'noho arkhivnoho fondu na postiyne zberihannya, 30 XII 2020, № 4555/5, <https://zakon.rada.gov.ua/go/z1317-20>.
- Nakaz pro zatverdzhennya Poryadku roboty z elektronnyimi dokumentami u dilovodstvi ta yikh pidhotovky do przedavannya na arkhivne zberihannya, 11 XI 2014, № 1886/5, <https://zakon.rada.gov.ua/go/z1421-14>.
- Natsional'nyy universytet „Lvivs'ka politehnika”, <https://lpnu.ua/en>.
- Odynoka, L. & Romanovs'kyy, R., *Informatsiyno-bibliohrafichna diyal'nist' UN-DIASD*, „Studiyi z arkhivnoyi spravy ta dokumentoznavstva” 2004, nr 12.
- Portal Szukaj w archiwach, <https://www.szukajwarchiwach.gov.pl>.
- Practical Guide to Emergency Digitization of Paper-Based Archival Heritage*, <https://www.ica.org/fr/resource/guide-pratique-pour-la-numerisation-durgence-du-patrimoine-archivistique-sur-support-papier/>.
- Prezes Państwowej Służby Archiwalnej Ukrainy: jesteśmy bardzo wdzięczni Polakom za przekazywanie doświadczenia i pomocy, <https://www.pap.pl/aktualno->

sci/news%2C1582846%2Cprezes-panstwowej-sluzby-archiwalnej-ukrainy-jestesmy-bardzo-wdzieczni.

Pro dostup do arkhiviv represyynykh orhaniv komunistychnoho totalitarnoho rezhymu 1917-1991 rokiv, „Vidomosti Verkhovnoyi Rady” 2015, № 26, st. 218, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/316-19/card6>.

Realizatsiya zakonodavstva z pytan' arkhivnoyi spravy ta dilovodstva, <https://pdp.nacs.gov.ua/courses/realizatsiia-zakonodavstva-z-pytan-arkhivnoi-spravy-ta-dilovodstva>.

RF vyznaye sekrety SRSR derzhavnoyi tayemnytseyu suchasnoyi krayiny, — *holova Derzhavnoyi arkhivnoyi sluzhby Khromov*, <https://ukr.radio/news.html?new-sID=99265>.

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z 27 IV 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych), Dz. Urz. UE, L 119 z 4 V 2016.

The Lviv archive has uploaded half a million copies of unique historical documents to the Internet, <https://odessa-journal.com/the-lviv-archive-has-uploaded-half-a-million-copies-of-unique-historical-documents-to-the-internet>.

The strong efforts to post archive records online continue throughout Ukraine, Find Lost Russian & Ukrainian Family, <https://lostrussianfamily.wordpress.com/category/digitizing-efforts-in-ukraine/>.

Tsentr mis'koyi istoriyi, <https://www.lvivcenter.org/en/>.

Tsentral'nyy derzhavnyy istorychnyy arkhiv Ukrainy, <https://tsdial.archives.gov.ua/>.

Ukrayins'kyy instytut natsional'noyi pam'yati, <https://uinp.gov.ua>.

Uryad skhvalyv Stratehiyu reformuvannya derzhavnoho upravlinnya Ukrainy do 2025 roku, *Sluzhba Ministra Kabinetu Ministriv Ukrainy*, <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-zatverdiv-strategiyu-reformuvannya-derzhavnogo-upravlinnya-ukrayini-do-2025-roku>.

Uryad skhvalyv Stratehiyu zakhystu dokumental'noyi spadshchyny, <https://fact-news.com.ua/uryad-shvalyv-stratehiyu-zahystu-dokumentalnoi-spadschyny>.

V informatsynomu resursi „Mizharkhivnyy poshukovyy portal” dostupni ponad 10 mln skankopiy dokumentiv, *Derzhavna arkhivna sluzhba Ukrainy*, <https://www.kmu.gov.ua/news/v-informatsinomu-resursi-mizharkhivnyi-poshukovyy-portal-dostupni-ponad-10-mln-skankopii-dokumentiv>.

Vypalena pam'yat': u Chernihovi rosiiany znyshchyly arkhiv SBU, <https://holodomuseum.org.ua/news/vypalena-pam-iat-u-chernihovi-rosiiany-znyshchyly-arkhiv-sbu/>.

*Vystup Holovy Ukrderzharkhivu A. Khromova na prezentatsiyi initsiatyv zi zber-
ezhennya Kul'turnoyi Spadshchyny*, [https://www.youtube.com/watch?v=-
gzOPmUW85aY](https://www.youtube.com/watch?v=-gzOPmUW85aY).

Zakon Ukrainy pro elektronni dokumenty ta elektronny dokumentoobih, „Vido-
mosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy” 2003, № 36, st. 275, [https://zakon.rada.
gov.ua/go/851-15](https://zakon.rada.gov.ua/go/851-15).

Zakon Ukrainy Pro Natsional'nyy arkhivnyy fond ta arkhivni ustanovy, „Vidomo-
sti Verkhovnoyi Rady Ukrainy” 1994, № 15, st. 86, [https://zakon.rada.gov.ua/
go/3814-12](https://zakon.rada.gov.ua/go/3814-12).

Małgorzata Szabaciuk – dr historii, adiunkt w Katedrze Archiwistyki i Nauk Po-
mocniczych Historii na Wydziale Historii i Archeologii Uniwersytetu Marii Curie-
-Skłodowskiej w Lublinie. ORCID: 0000- 0002-2119-134X